

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Nová pojmenování motivovaná vlastními jmény domácích politiků
(The new nomenclatures motivated by the proper names of the native politicians)

Autorka bakalářské práce: Zuzana Děngeová

Březí 182, 691 81

ČJ – ZSV

Prezenční studium

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.

Rok dokončení bakalářské práce: 2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Praha, 14. 4. 2009

Zuzana Doyenová

Uvod

Práce je věnována jazyku nové vlády. Jméno je zvoleno z důvodu významu jazyka a slovních jednotek a hledá se v něm spíše na tvorbě nových slovních jednotek, což je součástí jazykové výstavby. Jazyk je považován za prostředek komunikace a jeho výstavba je považována za základní podmínku existence společnosti. Jazyk je považován za základní podmínku existence společnosti a jeho výstavba je považována za základní podmínku existence společnosti.

Práce je věnována jazyku nové vlády. Jméno je zvoleno z důvodu významu jazyka a slovních jednotek a hledá se v něm spíše na tvorbě nových slovních jednotek, což je součástí jazykové výstavby. Jazyk je považován za prostředek komunikace a jeho výstavba je považována za základní podmínku existence společnosti. Jazyk je považován za základní podmínku existence společnosti a jeho výstavba je považována za základní podmínku existence společnosti.

Za odbornou pomoc, cenné připomínky a rady při psaní této práce vyslovuji poděkování svému konzultantu PhDr. Ladislavu Janovcovi, Ph. D.

Dále děkuji Ivoně Tintěrové, vedoucí Excerptního úseku Ústavu pro jazyk český, Akademie věd ČR, v. v. i., za možnost zveřejnění dosud nepublikovaného neologického materiálu.

Předmluva

Moje bakalářská práce nese název *Nová pojmenování motivovaná vlastními jmény domácích politiků* a klade si za cíl upozornit na tvoření nových lexikálních jednotek, které jsou motivovány vlastními jmény domácích politicky činných osobností. Hlavním tématem mé práce je role vlastních jmen při tvoření nových slov a komparace těchto neologismů s depropriálními pojmenováními, která figurují v dosud vyšlých výkladových slovnících. Na základě tohoto srovnání se snažím dokladovat, že depropriální tvoření nových slov je v českém jazyce produktivním a častým slovotvorným procesem.

Metodou mého výzkumu je cílená excerpce denního tisku, v němž sleduji pronikání neologismů, slovotvorně motivovaných vlastními jmény domácích politiků, do současné slovní zásoby. Tyto neologismy analyzuji ze slovotvorného hlediska, z hlediska sémantického a zaměřuji se také na produktivitu užití daných slovotvorných typů. Svůj výzkum porovnávám s odbornou literaturou a shrnuji tak, že depropriální novotvoření je významný a vysoce produktivní jazykový jev, který obohacuje současnou slovní zásobu o velké množství nových lexikálních jednotek.

Preamble

The title of my bachelor's work is *The new nomenclatures motivated by the proper names of the native politicians*. The main goal of this work is to give a notice on the creation of some new lexical units, which are motivated by the proper names of the native personalities active in politics. The main theme of my work is the role of the proper names in the creation of the new words and a comparison of these neologisms with the from-proper nomenclatures, which are written in published explanatory dictionaries so far. On the basis of those comparisons I am seeking to prove that from-proper names creation of the new words is in Czech language productive and common word-building process.

The method of my research is a specific excerption of the daily press, where I am looking for the infiltrations of the neologisms, which are word-buildingly motivated by the proper names of the native politicians, to the present language. I am analyzing these neologisms from the word-building point of view, from the semantic point of view and I am focusing also on the using productivity of the given word-building types. I compare my research with the proper literature and I summarize that the neo-creation from proper names is significant and high productive language phenomenon, which is enriching present language word-stock with enormous quantity of the new lexical units.

OBSAH

Předmluva.....	1
Úvod.....	4
1 Teoretická část	7
1.1 Vymezení pojmu neologismus	7
1.2 Klasifikace neologismů	9
2 Praktická část, způsob tvoření.....	10
2.1 Derivace	10
2.2 Kompozice	12
3 Význam, produktivita, expresivita odvozených pojmenování.....	13
3.1 Nová substantivní pojmenování	13
3.1.1 Maskulina – jména přívrženců, stoupenců.....	13
3.1.2 Feminina – názvy činů a způsobů chování.....	16
3.2 Nová substantiva vzniklá netypickým slovtvorným postupem	19
3.3 Vztahová adjektiva označující vlastnosti osob	21
3.4 Nová adverbia	22
3.5 Výskyt prefixů u substantiv, adjektiv, adverbíí	24
3.6 Nová slovesná pojmenování	27
4 Význam, produktivita, expresivita kompozitních pojmenování	30
5 Shrnutí, slovtvorná hnízda	31
6 Lexikografické zaznamenání nové slovní zásoby.....	33
6.1 Slovník výkladový versus slovník neologismů	34
6.1.1 Normativní výkladové slovníky stabilizovaného lexika	34
6.1.2 Slovníky neologismů.....	34
6.2 Depropriální pojmenování v normativních výkladových slovnících	35
6.3 Depropriální pojmenování ve slovnících neologismů	36
6.4 Srovnání slovníkového materiálu s mým neologickým materiálem	37
7 Závěr.....	40
Seznam použité literatury	42

Úvod

Ve své práci se zabývám úlohou vlastních jmen při tvoření neologismů. Zaměřuji se na neologická pojmenování, která jsou motivována proprii vůdčích politických osobností ve funkci představitelů politických stran, zároveň představitelů jistých politických názorů, zakladatelů politických stran, dále jmény politiků, kteří zaujímají důležité společenské postavení, a nezdědka také jmény řadových (a postavením méně významných) politiků, jež proslavila kauza či událost řešená v médiích.

Na základě vlastní excerpce upozorňuji na tvoření neologismů, nových lexikálních prostředků, motivovaných proprii; analyzuji tato slova z hlediska slovtvorného a sémantického. Rovněž nastiňuji frekvenci jejich vzniku v souvislosti s politickými událostmi, kauzami politiků a načrtávám uplatnění těchto slov ve slovní zásobě, jejich životaschopnost a jejich případnou příslušnost do některého ze slovníků.

Studium neologismů a jejich zpracování ve slovnících patří už několik desetiletí k předním zájmům lingvistického bádání. Výzkum neologismů se pojímá jako sledování jazykové kreativity, regenerace, restrukturalce a stabilizace slovní zásoby. V první řadě jsou tyto výzkumy přínosné pro studium lexika, slovtvorby, stylistiky, terminologie, synchronní dynamiky a diachronního vývoje jazyka. Dalším, neméně významným, přínosem studia neologické slovní zásoby je přínos pro řešení obecných otázek teorie jazyka, sémiotiky, sociolingvistiky, pragmalingvistiky apod. Neologismy fungují také jako dokument určité doby.

Výzkum neologismů naznačuje vývoj soudobé slovní zásoby, naznačuje jazykovou vyspělost, bohatost, schopnost přizpůsobit se pokroku z hlediska společenského, technického, multikulturního atd. Můj zájem zabývat se tímto tématem pramení především ve fasinaci jazykovou kreativitou a schopností jazyka pružně vytvářet nové lexikální výrazy v reakci na aktuální společensko-politické události.

V první části své práce vymezuji některé obecné otázky týkající se problematiky neologismů. Dále na základě vlastní excerpce nejnovější vrstvy lexikální zásoby českého jazyka popisují výraznější tendence vzniku nových lexikálních prostředků souvisejících s politickou sférou. Zaměřuji se především na způsob utváření, přičemž při svém výzkumu jsem narazila na neologismy vzniklé odvozováním z proprií, tj. sufigovaná pojmenování (*bendlovec*, *topolánkovština*, *kavanovina*, *paroubkovský*, *topolánkovský*); prefixálně-sufigovaná substantiva a adjektiva (*antijulinkovský*, *protiparoubkovec*, *předrathovský*);

narazila jsem i na některá pojmenování kompozitní (*čunkobox, dalikstroj, topolvláda, topolstyl*) a na pojmenování vzniklá netytickými slovtvornými procesy (*macka, cikrtné*).

Dále zaznamenávám, ke kterým slovním druhům přináležejí pojmenování vzniklá z proprií. Nalezla jsem substantiva (*tlustovec, vicebursík, cikrtné*), adjektiva (*prorathovský, čunkovský, protijandákovský*), verba (*bémovat, začunkovat se, zbursíkovatět*), adverbia (*protiparoubkovsky, po grebeničkovsku, netopolánskovsky*).

Nová pojmenování osob charakterizují také ze sémantického hlediska, zde se zaměřuji především na rozlišení přívrženců a odpůrců dané osobnosti, či jí zastupované politické strany, zaměřuji se na expresivitu a příznakovost jednotlivých slovtvorných typů.

Všímám si také sociolingvistického hlediska tvoření neologismů; vytváření nových lexikálních jednotek je podmíněno řadou mimojazykových faktorů, přičemž nejmarkantnější frekvence neologismů odvozených z proprií se jeví v období voleb a ve spojitosti s bulvárními, mediálními kauzami.

Mým cílem je také nastínit ukotvení výrazů tohoto typu ve slovní zásobě a jejich životnost, zda jsou některé jen charakterem své doby (*čunkiáda, mackovka, tlustovec*) a zda jiné najdou dlouhodobější místo v lexikální zásobě (*havlovec, topolánský*). Dále zmiňuji slovníky, do kterých lze některé z těchto nových lexikálních jednotek zařadit, a pokusím se o nalezení podobných hesel uvedených v některém dosud vyšlém slovníku.

Vytváření nových lexikálních jednotek se řídí celou řadou mimojazykových faktorů, ty závisí na společenských podmínkách, souvisí s kulturním prostředím, s hospodářskou sférou, odvíjí se od významných politicko-společenských mezníků. Také souvisí s rozvojem nových vědních a profesních oborů. To vše se promítá do komunikačních oblastí. Zkoumaný materiál byl čerpán z denního tisku, typově tedy spadá do komunikace celospolečenské a oblast komunikace je publicistická v nejširším slova smyslu.

Při výzkumu neologismů využívám metodu cílené excerpce publicistických textů, zaměřila jsem se především na denní tisk Lidové noviny, Mladá fronta Dnes a Právo. Díky svému již téměř dvouletému působení v Ústavu pro jazyk český v Oddělení současné lexikologie a lexikografie v Excerptním úseku využívám také nejnovější neologický materiál uložený v excerptní databázi WinHesla. V Excerptním úseku probíhá již několik let pod vedením Ivony Tintěrové cílená excerpce denního tisku, časopisů a vybraných publikací za účelem shromáždit neologický materiál charakterizující současné lexikum. V minulosti posloužil jako materiálová základna pro vydání slovníků *Nová slova v češtině*.

Slovník neologismů 1 a Nová slova v češtině. Slovník neologismů 2 jako budoucí záměr využití tohoto materiálu se jeví komplexní výzkum a popis lexikální zásoby současné češtiny v rámci výzkumného záměru *Vytvoření databáze lexikální zásoby českého jazyka počátku 21. století (2005–2011)*. Pro dohledávání vhodných kontextů u některých hesel jsem využila také elektronického archivu NEWTON ON-LINE.

Depropriální tvoření neologismů je v publicistice velmi častým jevem. Ve své práci se omezují pouze na neologická pojmenování motivovaná vlastními jmény domácích politiků, a to z důvodu velkého množství sebraného materiálu. Neologismy motivované jmény zahraničních politiků v našem tisku také hojně vznikají, ale slovotvorné procesy při jejich utváření nejsou nijak odlišné od procesů zaznamenaných v této práci.

Můj neologický materiál se omezuje na oblast politiky, ale depropriálního tvoření se také velmi čteně užívá např. v oblasti kultury a umění. Oblast politiky je zajímavá z důvodu jazykové kreativity a z důvodu velkého množství užívaných slovotvorných typů. V oblasti kultury a umění se zpravidla tvoří pouze nová adjektivní pojmenování charakterizující styl daného umělce.

1 Teoretická část

Problematikou neologismů se v rámci lingvistického bádání zabývají speciální disciplíny neologie a neografie. V současné době existuje několik charakteristických problémů, kterými se tyto disciplíny zabývají. V první řadě k nim náleží vymezení pojmu neologismus, stanovení jazykových jevů, které lze pod tento pojem zahrnout, kritéria, na jejichž základě lze neologismy zjišťovat, určovat, hodnotit. Dále se řeší typologie neologismů, přičemž velká pozornost je věnována poměru neologismů a okazionalismů, neologismů a tzv. potencialismů. V popředí pozornosti současné neologie stojí otázky slovotvorné a stylové. Rovněž se zkoumají inovační prvky a tendence, které jsou podmíněny současnými komunikačními podmínkami, současnou jazykovou situací. Problematice vymezení a klasifikaci neologismů s ohledem na mnou studovaný neologický materiál se budu věnovat v této kapitole.

1.1 Vymezení pojmu neologismus

Přesné vymezení termínu neologismus je poměrně složitý úkol, mnohdy je řešen subjektivně a autoři, kteří se touto problematikou zabývají, se ve svých definicích rozcházejí. Rozdíly nejsou nijak markantní, ale konkrétní a přesné vymezení tohoto pojmu se zatím neustálilo.

Termínem neologismus se převážně označují prostředky lexikální, jež lze charakterizovat jako nové. Prvním vymežujícím prvkem je tedy rys novosti; to, že se lexikální jednotka objevila na periférii slovní zásoby a vykazuje tendenci se do lexikální zásoby zařadit.

Podstata neologismu se nejčastěji vidí buď v tom, že neologismy pojmenovávají nový předmět, jev skutečnosti, že obohacují vyjadřovací prostředky jazyka, nebo se její určení přenáší do roviny stylistické, kde se neologismy stavějí do protikladu k archaismům.

Martincová (1983) vymezila neologismy z hlediska jazykově systémového (podle toho, zda je jazyk chápán jako abstraktní systém, nebo jako nástroj sociální komunikace), z hlediska roviny užití, z hlediska sémantického, onomaziologického, rozlišuje kritéria jazyková a mimojazyková, zmiňuje hledisko konfrontační, psycholingvistické a mnohá další, já se však zaměřím na obecnější vymezení; nejdůležitějším kritériem pro mou práci je rys novosti a to, že daná lexikální jednotka doposud nebyla zařazena do slovní zásoby.

„Neologismy se vztahují vždy k současnosti, jako neologismus je hodnoceno pojmenování, které se objevilo nedávno, od jehož vzniku nás dělí nepříliš velký časový odstup.“ (Hauser, 1980) Můžeme také hovořit o neologismech vzhledem k určité časové hranici nebo k určité časové epoše – v tomto ohledu upozorňuji na tendenci vzniku mnoha studovaných neologismů v reakci na společensko-politické dění.

1.2 Klasifikace neologismů

Klasifikace neologismů je neméně složitý úkol než samotné vymezení pojmu neologismus, autoři se v různých tříděních rozcházejí; pro potřeby své práce uvedu pouze několik zásadních diferenciací pro odlišení některých typů neologismů.

Nejčastějším rozlišením je rozdíl mezi vlastními neologismy (pravidelně tvořenými, motivovanými společenskými pojmenovacími potřebami atp.), mezi lexikálními jednotkami utvořenými a užitými příležitostně, tzv. okazionalismy, a mezi tzv. potencialismy, tj. dosud slovotvorně nerealizovanými lexikálními jednotkami, popř. realizovanými pouze v individuálním komunikačním aktu.

Hauser (1980) rozlišuje neologismy z hlediska původu na domácí a cizí, jejich charakter se týká převážně způsobu tvoření. Domácí neologismy jsou tvořeny běžnými prostředky a postupy, přičemž se využívá především takových, které jsou produktivní. Přejatá slova, tedy neologismy Hauserem označené jako cizí, jsou ve srovnání s neologismy domácími nemotivovaná, vystupují jako slova značková.

Další klasifikace, kterou Hauser zmiňuje, je rozlišení podle způsobu tvoření na neologismy slovotvorné (tvořené odvozováním a skládáním), souslovné neologismy, frazeologické neologismy a sémantické neologismy.

Pro srovnání uvádím stejné, tedy slovotvorné, hledisko podrobněji rozvedené ve Slovníku neologismů 1 (Martincová a kol., 1998). Tento slovník dělí slova na základě slovotvorných postupů: přejímání, kalkování, tvoření víceslovných pojmenování, tvoření slov odvozováním, skládáním, tvoření slov zkratkových, přenášení pojmenování jednoho pojmu na druhý na základě vnější podobnosti (metafora), na základě vnitřní, funkční souvislosti (metonymie), dále rozšíření nebo zúžení významu apod., toto tvoření se obvykle označuje jako sémantické.

Slovník neologismů 1 zmiňuje jako neologismy také revitalizující se slova, která byla v minulých letech z oficiální veřejné komunikace odsunuta a nyní se vracejí, mnohdy s posunem ve významu nebo s příznakem.

Materiál, jenž v této práci zpracovávám, nebudu dle popsaných kritérií nijak striktně diferencovat. Je jisté, že většina lexikálních jednotek, kterými se zabývám, je povahy okazionální, některé však mají tendenci se do slovní zásoby zařadit a najít v ní své místo. K určité klasifikaci ovšem přistoupím, a to z hlediska slovotvorného; budu rozlišovat neologismy vzniklé odvozováním a skládáním.

2 Praktická část, způsob tvoření

Sebraný neologický materiál čítá pojmenování slovotvorně motivovaná vlastními jmény, tato pojmenování jsou utvořena derivací nebo kompozicí. Základovými slovy pro tvoření neologických pojmenování jsou jména vůdčích politických osobností ve funkci představitelů politických stran, zároveň představitelů jistých politických názorů, zakladatelů politických stran, dále jména politiků, kteří zaujímají důležité postavení a nezřídka také jména řadových (a postavením méně významných) politiků, jež proslavila kauza či událost řešená v médiích.

2.1 Derivace

Odvozování je v češtině nejčastějším slovotvorným postupem. Při derivaci se vytváří nové slovo na základě jediného existujícího slova změnou jeho morfologické stavby. Při odvozování z proprií vznikají nové lexikální jednotky sufixací, prefixací nebo prefixačně-sufixálním způsobem.

Při vzniku substantiv motivovaných vlastním jménem se uplatňují sufixy **-ovec** (*svobodovec, rathovec*), **-ista** (*havlista*), **-ovina** (*kavanovina*), **-ovněl/-né** (*čunkovné, cikrtné*), **-izace** (*švejnarizace*), **-ka** (*macka¹*), **-ovačka** (*mackovačka²*), **-ovka** (*mackovka*).

Jedno nalezené deminutivum vzniklo odvozením pomocí sufixu **-áčinka** (*čunkáčinka*).

Četnou skupinu neologických pojmenování tvoří prefigovaná substantiva. Využívá se domácích prefixů **ne-** (*nerathovec*), **proti-** (*protikalouskovec, protiparoubkovec*), Z internacionálních prefixů pouze **anti-** (*antiklaus³*). U takto tvořených pojmenování může jít o dvojí motivaci. Tato substantiva můžeme považovat za motivovaná již existujícím nebo potenciálním neologismem (*kalouskovec* → *protikalouskovec*), zároveň ale můžeme procentuálně chápat tyto případy jako prefixačně-sufixální jednotky utvořené modelovým tvořením přímo od jména politika (*Kalousek* → *protikalouskovec*).

Při tvoření adjektiv se využívá sufixů **-ovský** (*čunkovský, švejnarovský*), **-ovaný** (*rathizovaný*).

Velmi častým slovotvorným procesem při tvorbě odvozovaných pojmenování vzniklých z proprií a přináležejících k adjektivům je proces prefixačně-sufixální. Skupina

¹ Jedná se o netypickou slovotvornou strukturu, blíže viz kapitola 3.2.

² Taktéž.

³ Pouze prefixální tvoření, absence sufixu.

takto vytvořených slov tvoří nejpočetnější část zkoumaného materiálu. Při tomto slovotvorném procesu se užívá domácích prexifů **pro-** (*prorathovský, prokuchtovský*), **proti-** (*protijandákovský, protijulinkovský*), **před-** (*předjandákovský, předrathovský*), **po-** (*pozemanovský, poluxovský*), **bez-** (*bezdalikovský*), **ne-** (*netopolánkovský*) a internacionálních prefixů **anti-** (*antikasalovský, antiparoubkovský*), **post-** (*postrathovský, postkalousovský*).

U některých z těchto prefigovaných pojmenování je možná i motivace adjektivem a vznik neologismu pak probíhá pouze prefixačně (*rathovský* → *prorathovský, jandákovský* → *protijandákovský*), ale vzhledem k sémantice potenciálně motivujícího adjektiva⁴ se tato motivace nejeví jako pravděpodobná.

Slovesa vzniklá odvozováním z proprií jsou charakteristická kmenotvornými formanty **-ova-** (*začunkovat, švejnarizovat*), **-i-** (*počunit, vylustit se*), **-ě-** (*zgrossovatět, zbursíkovatět*). Většina sloves je ovšem opět utvořena prefixačně-suffixálním procesem:

Čunek → *dočunkovat, načunkovat, odčunkovat, počunit, pročunkovat, vyčunkovat, začunkovat*

Dalík → *vydalíkovat*

Thustý → *vylustit se*

Bursík → *zbursíkovatět*

Paroubek → *zparoubkizovat*

Derivací vzniklá příslovce jsou tvořena sufixem **-ovský** (*grossovsky, rathovsky*), spolu se slovotvorným formantem **po** vznikají adverbia sufixem **-ovsku** (*po mackovsku, po luxovsku*).

Také při tvoření adverbii se uplatňuje prefixačně-suffixální způsob odvozování. Z domácích prefixů se při tomto tvoření uplatňuje **ne-** (*netopolánkovsky*), **pro-** (*prorathovsky, pročunkovsky*), **proti-** (*protiparoubkovsky*); z internacionálních morfémů pouze prefixoid **anti-** (*antiparoubkovsky*).

⁴ Význam depropriálních adjektiv je zpravidla vztahově kvalifikační, tedy vztahuje se k osobě politika a vyjadřuje jeho charakterizační vlastnosti (*rathovský*, vztahující se k Davidu Rathovi, jsoucí v jeho stylu), srovnám-li toto pojmenování s prefigovaným pojmenováním *prorathovský* ve významu ‚souhlasící s politikou, názory Davida Ratha‘, je patrné, že původní význam potenciálně motivujícího adjektiva se posouvá, proto je pravděpodobnější, že motivujícím výrazem pro prefigovaná adjektiva je proprium. U prefigovaných depropriálních adjektiv a adverbii nelze jednoznačně určit motivační vztahy.

2.2 Kompozice

Složená slova obsahují více než jeden slovní základ, v současné době je módní užívat internacionální komponenty, proto často vznikají hybridní složeniny. Některé komponenty jsou produktivního charakteru, ale většina těchto kompozit je okazionalní povahy, což jsou převážně nové lexikální jednotky, jejichž komponent tvoří původně samostatné slovo.

Hybridní složeniny vznikají pomocí internacionálních sufixoidů –**fil** (*havlofil*), –**logie** (*čunkologie*), –**gate** (*paroubekgate*, *čunekgate*, *topolánekgate*), –**stán/-menistán** (*čunkistán*, *havlistán*, *čunkmenistán*), –**kracie** (*dalikokracie*), –**ismus** (*kavanismus*, *sládkismus*), –**land** (*tlustoland*).

Velice omezeně se užívají komponenty domácího původu –**milec** (*klausomilec*) a poněkud zastaralé –**bijce** (*klausobijce*).

U nových pojmenování, jejichž komponent tvoří původně samostatné slovo, se v mém materiálu často vyskytuje jev, kdy proprium tvoří první část složeniny (*čunkobox*, *dalikstroj*, *špidlobaliček*, *topolstyl*, *topolvláda*), je možná ovšem i opačná struktura, kde proprium figuruje jako koncová část (*půlklaus*).⁵

U složených neologismů se uplatňuje konektové i bezkonektové spojení. Nejčastěji je využíváno konektu –**o-** (*havlofil*, *klausomilec*), poměrně častým spojením je také bezkonektová kompozice (*dalikstroj*, *topolstyl*), méně se využívá konektu –**i-** (*havlistán*).

Některé typy komponentů jsou tvořeny netypickou slovtvornou strukturou (*čuntejner*, *čutopie*, *pavlabém*).

⁵ Vícekomponentové složeniny se v mém materiálu nevyskytují.

3 Význam, produktivita, expresivita odvozených pojmenování

Pojmenování, která jsou motivována jménem určité politicky činné osobnosti, představitele politické strany nebo určitého politického uskupení či směru, označují nový myšlenkový obsah novou formou, na základě pojmenovacích typů, které vyjadřují jednak významové příznaky pojmenování, jednak produktivitu daného typu pojmenování.

Pro významové rozlišení rozdělují studovaný materiál do několika skupin. Pro přehlednost jsou slova klasifikována dle slovních druhů, ke kterým přináležejí, na něž pak uplatňují kritérium onomaziologické struktury, které slova přiřazuje k jednotlivým pojmenovacím typům. Dál se slova od sebe liší svými konkrétními významy.

Výčet afixů, jež se při derivaci uplatňují, jsem popsala v předchozí kapitole, zde se zaměřuji na význam, který se s jednotlivými afixy pojí, a to, do jaké míry jsou nová pojmenování expresivní a zda jsou jednotlivé typy pojmenování produktivní⁶.

3.1 Nová substantivní pojmenování

3.1.1 Maskulina – jména přívrženců, stoupců

Substantiva utvořená sufixací náleží do jedné onomaziologicky a slovtvorně vymezené skupiny, v níž se uplatňuje dosavadní repertoár slovtvorných typů a prostředků, kterými se vytvářejí pojmenování označující jména podle příslušnosti. Sufixy – *ovec* a *-ista* se využívají při pojmenování příslušníků ke skupině lidí, které spojuje společný zájem, přesvědčení, teorie. Primárním významovým rysem je přívrženectví, stoupenectví, sympatizace s politickým představitelem.

bémovec

„Kvůli vnitropartajním pŕtkám totiž z krajských voleb vyšachovali populárního hejtmana, „*bémovce*“ Petra Skokana, a nedovolili mu, aby obhajoval svůj post.“ MF Dnes, 20. 10. 2008

bursikovec

„Odpověď pobouřeného *bursikovce* byla následující: Martin ztělesňuje jeden z pilířů strany – environmentalismus, kdežto Katka je ztělesněním dalšího pilíře – lidských práv.“ Právo, 8. 9. 2008

⁶ Mám na mysli produktivitu slovtvorného typu, tedy četnost užití daného slovního základu (*propria*) + sufixu.

topolánkovec

„Z bojovného rathovce se stal spolehlivý *topolánkovec*, aby před čtrnácti dny podal pomocnou ruku Jiřímu Paroubkovi a složil poslanecký mandát, čímž posílil jeho skupinu v Poslanecké sněmovně.“ Reflex, 2. 1. 2009

Velmi časté je užití substantiv odvozených sufixem *-ovec* v plurálu. V tomto případě je patrný jistý posun oproti primárnímu významu. Singulárové pojmenování označuje přívržence politické strany či názoru představovaného politickým činitelem, plurálové označení pak pojmenovává členy strany, jejímž představitelem je politik, od jehož jména je neologismus odvozován, a také politiky sdílející politický názor s tím, jehož jménem je tvořena první část slova. Plurálové užití substantiva odvozeného tímto sufixem označuje také členy seskupení, která se vytvářejí uvnitř politických stran. „*Vytvářejí-li se uvnitř politických stran určité frakce, platformy atd., jejich členové a přívrženci jsou pojmenováni podle představitelů těchto skupin...*“ (Opavská, 2003, s.10)

bursíkovci

„Bursíkova stoupenkyně v diskusi na víkendovém sjezdu SZ vytkla rivalům, že ze strany vytvořili dvouhlavého draka, jehož hlavy mají každá úplně jiný cíl, a tak jen přešlapuje na místě. Na to se jí dostalo reakce, že *bursíkovci* vytvářejí jednohlavého draka, který bude řídit poslušné roboty.“ Právo, 8. 9. 2008

kalouskovci

„Jedním z posledních tahů Josefa Luxe, reagujícího na novou situaci, byl čtyřkoaliční projekt. Hřebíčky do její rakve však zatloukaly vzájemné spory mezi tzv. „*kalouskovci*“ a „*svobodovci*“. Rivalita obou skupin poznamenávala stále více i vnitrostranické klima.“ MF Dnes, 30. 1. 2009

svobodovci

„Jedním z posledních tahů Josefa Luxe, reagujícího na novou situaci, byl čtyřkoaliční projekt. Hřebíčky do její rakve však zatloukaly vzájemné spory mezi tzv. „*kalouskovci*“ a „*svobodovci*“. Rivalita obou skupin poznamenávala stále více i vnitrostranické klima.“ MF Dnes, 30. 1. 2009

čunkovci

„I další koaliční předsedové mají problémové členy, ale nejsou natolik šilení, aby „*topolánkovci*“ vylučovali příznivce Václava Klause či „*čunkovci*“ příznivce Miroslava Kalouska. Vždy je nutné počkat, až se protivník sám znemožní.“ E15, 10. 3. 2009

topolánkovci

„I další koaliční předsedové mají problémové členy, ale nejsou natolik šílení, aby „*topolánkovci*“ vylučovali příznivce Václava Klause či „*čunkovci*“ příznivce Miroslava Kalouska. Vždy je nutné počkat, až se protivník sám znemožní.“ E15, 10. 3. 2009

topolánkovci

„*Topolánkovci* a *paroubkovci* mají štěstí, že je lidé (ženy) vesměs nevolí podle toho, jestli jejich politici nosí sukni. Také tak nevolím. Ale i trpělivost má své meze. A pak běda stranám, kterým jenom muži vládnou!“ MF Dnes, 18. 10. 2008

paroubkovci

„*Topolánkovci* a *paroubkovci* mají štěstí, že je lidé (ženy) vesměs nevolí podle toho, jestli jejich politici nosí sukni. Také tak nevolím. Ale i trpělivost má své meze. A pak běda stranám, kterým jenom muži vládnou!“ MF Dnes, 18. 10. 2008

rathovci

„Komunisté a *rathovci* lidem drže lžou. Jako když tiskne. Prý „zruší“ poplatky. Podvod a klam.“ Zdravotnické noviny, 24. 11. 2008

Pojmenování se sufixem *-ista* se významově nijak zásadně neliší, v tomto případě je také časté užití plurálu pro označení členů politické strany, jejímž lídrem je politik, jehož jméno je pro pojmenování motivujícím výrazem. Slovtvorný typ s využitím sufixu *-ovec* je proti užití *-ista* produktivnější⁷.

Tyto sufixy (*-ovec*, *-ista*) označují přívržence, pragmatická složka významu se projevuje v závislosti na kontextu a, jak je patrné z uvedených příkladů, často v sobě nesou negativní konotace. Tyto sufixy nejsou expresivní.

⁷ *Čunkovec*, *julínkovec*, *kalouskovec*, *kuchtovec*, *paroubkovec*, *rathovec*, *svobodovec*, *škromachovec*, *švejnarovec*, *tlustovec*, *topolánkovec* proti jednomu nalezenému *havlista*.

3.1.2 Feminina – názvy činů a způsobů chování

Další slovtvorný typ tvoří substantiva ženského rodu odvozená z proprií, při jejichž vzniku se uplatňují sufixy **-ina**, **-izace**, **-ovačka**, **-ka**.

Sufix **-ina** je užít pro pojmenování „*názvu způsobu, charakteru, smýšlení, chování, jednání podle charakteristické, negativně hodnocené vlastnosti osoby*“ (Martincová, 2004, s. 21). V některých případech jde o zesměšnění jisté charakteristické vlastnosti politika, zda jde o užití slova s cílem vyvolat komiku či ironii, poznáme z kontextu.

havlovština

„A pravda a láska, toť synonyma vypočítavosti a neodpovědnosti. Není zdaleka sama, na koho ty dva pojmy působí jako červený hadr na býka, jako „*havlovština*“, již je třeba říci rozhodně ne! Jenže ona slova existovala dávno před Havlem a budou existovat i v budoucnu.“ MF Dnes, 31. 5. 2008

rathovština

„A proti Rathovi nebojuje jen pažemi, ale i ostrým slovem. Našel nový výraz pro totální nepravdu - *rathovština*. Podle Macka to znamená, že se v jedné větě řekne sedm lží.“ MF Dnes, 21. 6. 2008

topolánkovština

„Přijde-li větší krize, není záruka, že odpovědi na palčivé otázky veřejnosti nebude znovu arogance, jen pronesená nikoli *topolánkovštinou*, ale *bémovštinou*.“ Právo, 27. 10. 2008

bémovština

„Přijde-li větší krize, není záruka, že odpovědi na palčivé otázky veřejnosti nebude znovu arogance, jen pronesená nikoli *topolánkovštinou*, ale *bémovštinou*.“ Právo, 27. 10. 2008

klausovština

„Převedeno z *klausovštiny*: v čele ODS je nutná změna a Topolánek už by si měl začít balit. Takovým krokem prezident zřejmě významně zasáhne do prosincové volby nového vedení strany.“ MF Dnes, 24. 10. 2008

dalikovština

„Mnoho lidí říká ano, odvolání vlády si o to již říkalo delší dobu, vláda byla arogantní, postavená na přeběhlících, symbolem jejího vztahu k lidem byl vztyčený prostředníček, justiční mafie,

čunkiáda a *dalíkovština*, ale nebyl ten správný čas, prožíváme hospodářskou krizi, předsedáme EU, poškodí nás to ve světě a další podobné již mnohokrát opakované sentence.“ *Právo*, 31. 3. 2009

Jiný význam mají pojmenování podobného typu, užívající sufix *-ovina*. Tato pojmenování označují čin, který byl způsoben politickým představitelem a je pro jeho chování typický.

kavanovina

„Vysloveně negativní zážitek nemám, ale zlobily mě *kavanoviny*. Tedy triky a tiky ministra Kavana.“ *Respekt*, 30. 4. 2007

paroubkovina

„Tento nový Paroubek však také za týden nashromáždil dost starých *paroubkovin*.“ *MF Dnes*, 3. 7. 2006

klausovina

„Celá ta klausovina vychází z omylu, že Unie je nějaký vnější, cizí subjekt. Jak dlouho potrvá, než se s členstvím vnitřně ztotožníme?“ *Zdravotnické noviny*, 8. 12. 2008

Obě pojmenování vzbuzují záporné konotace, v prvním případě pojmenování označuje negativně hodnocené vlastnosti politika, v druhém případě pojmenování vyjadřuje negativně hodnocenou kauzu či počín politika. Tento typ tvoření je značně produktivní, slova se užívají pro vyjádření kritiky chování, smýšlení a kauz politiků.

Názvy s příponou *-izace*, jejichž východiskem jsou vlastní jména politiků, označují „*přeměnu politiky strany, státu, v duchu (kladného tj. demokratického, nebo záporného, tj. nacionalistického, populistického, autoritativního apod.) smýšlení, jednání dané politické osobnosti*“ (Martincová, 2004, s. 22).

paroubkizace

„Anebo to, jak místo argumentů chtějí spory řešit žalobami, protože vědí, že soudy budou zkoumat všechno jiné než podstatu sporu, a navíc jim to bude trvat tak dlouho, že i když se doberou nějakého výsledku, tak ten už stejně nikoho nebude zajímat? Můžeme tomu říkat třeba „*čunkizace*“ nebo „*paroubkizace*“ politiky, případně celé společnosti.“ *Lidové noviny*, 18. 5. 2007

čunkizace

„Anebo to, jak místo argumentů chtějí spory řešit žalobami, protože vědí, že soudy budou zkoumat všechno jiné než podstatu sporu, a navíc jim to bude trvat tak dlouho, že i když se doberou nějakého výsledku, tak ten už stejně nikoho nebude zajímat? Můžeme tomu říkat třeba „čunkizace“ nebo „paroubkizace“ politiky, případně celé společnosti.“ Lidové noviny, 18. 5. 2007

švejnarizace

„Švejnar zepředu, zezadu, horizontálně, vertikálně, zleva, zprava, za bukem i před bukem, v novinách, na internetu, v časopisech, v rádiích, v televizích, na univerzitách, v parlamentu. Česko zasáhla velká a plošná švejnarizace.“ MF Dnes, 14. 1. 2008

Slovotvorná přípona *-izace* je v současné době poměrně produktivní. Častá expresivita tohoto typu pojmenování není způsobena slovotvorným typem, ale kontextově.

3.2 Nová substantiva vzniklá netypickým slovotvorným postupem

Substantivní pojmenování, která jsou motivována vlastním jménem politika Macka, mají sufix **-ovačka, -ka**. Vniklá slova (*mackovačka, macka*) se vztahují k události, kdy Miroslav Macek dal na veřejnosti facku Davidu Rathovi. Slova vznikla netypickým slovotvorným postupem, pojmenování mechanicky napodobují již existující slovo. Tyto neologismy mají tendenci se podobat již vzniklým slovům, v tom spočívá jejich expresivita a jistá komičnost. Slovo *macka* vzniklo napodobením slova *facka*, *mackovačka* jako slovo *fackovačka*.

mackovačka

„Na serveru Paroubek.eu, který je ostře vyhraněn proti ČSSD a jejímu předsedovi, se zase objevila hra pod jménem *Mackovačka*, jejímž principem je během 20 vteřin zasadit Rathovi či Paroubkovi co nejvíce ran.“ Právo 25. 5. 2006

macka

„Namítli byste, že první vteřiny mediální slávy přinesla česku „*macka*“ - tedy facka Miroslava Macka Davidu Rathovi. Dlužno říci, že *macka* byla sice první, ale nesplňuje kritéria fenoménu.“ Newton on-line, 27. 5. 2007

Podobným způsobem vznikly výrazy se sufixem **-ovné/-né**. Jedná se o sufix, kterým se tvoří názvy poplatků, v těchto příkladech se jedná o vymyšlené názvy poplatků za zdravotní péči a v posledním příkladu jde o sociální dávky.

julinkové

„Julinka bych taky bral, kdyby prosadil, že my řadoví poslanci máme *julinkovné* odpuštěné jako placení v tramvaji.“ Magazín MFD, 22. 1.2009

cikrtné

„Byť se skoro žádná občanská neposlušnost s neplacením „*cikrtného*“ nerozpoutala, na tuzemsko je až příliš, že k ní řada politiků, umělců, akademiků i prostých občanů, a také Svaz pacientů, vyzvali.“ Právo, 2. 4. 2008

cikrtovné

„Pacienti si teď návštěvy lépe organizují a lékaři mají víc času probrat s nimi léčbu. Samé klady, jásoť a smích, a proto kritizovat *cikrtovné* je čirý populismus.“ Právo, 28. 4. 2008

čunkovné

„Do klubu, Alfréde. Po cestě se zastavíme na sociálce pro *čunkovný*.“ MF Dnes, 3. 11. 2007

Tento typ pojmenování je méně produktivní a poměrně expresivní.

Netypickou slovotvornou strukturou vzniklo i demunitivum *čunkačinka* napodobující silně expresivní slovo čuňáčinka.

čunkačinka

„Pokrok nezastavíš, a tak zatímco dřív jsme na webu hledali čuňáčinky, teď tam najdeme dokonce i *čunkačinky*.“ Reflex, 1. 11. 2007

Se jménem politika Jiřího Čunka se pojí více nových pojmenování, která mají netypickou slovotvornou strukturu. Slovotvorný základ těchto slov tvoří jméno Čunek, jež je samo o sobě inherentně expresivní. Tento slovotvorný typ je neproduktivní, užívá se zřídka, tato slova jsou jednoznačně okazionální. Silná expresivita je dána hláskově i významově. Negativní konotace jsou zřetelné také z kontextu.

čuntejner

„Ghetta či vystěhování do „*čuntejnerů*“ žádnou perspektivu nenabízejí, to je pravý opak integrace.“ Lidové noviny, 3. 10. 2008

čutopie

„Jak by vypadala čunkovská utopie - *čutopie*?“ Týden, 12. 11. 2007

3.3 Vztahová adjektiva označující vlastnosti osob

Vznik adjektiv z proprií není typově tak rozmanitý jako vznik substantiv. Zpravidla se uplatňují dva sufixy: **-ovský** a **-ný**. V současné slovotvorné normě adjektiva na **-ovský**, tvořená od jmen osob, představují velmi produktivní slovotvorný typ. Adjektiva tohoto typu vznikají hojně v žánrových formách publicistického stylu, a to nejen v textech týkajících se politiky, ale vyskytují se převážně v textech, jejichž tématem je kultura, umění (kritiky, recenze). Adjektiva pak vyjadřují styl charakteristický pro daného umělce.

Tato nová adjektiva s formantem **-ovský** nabývají především významu charakteristické vlastnosti politika. Tento typ odvozovaných adjektiv bývá označován jako adjektiva vztahově kvalifikační (charakterizační). „*Kvalifikační významy primárně vztahových adjektiv jsou odrazem potřeby vyjadřovat různé pragmatické postoje a hodnocení a mohou se projevovat v celé škále kvalifikačnosti; k základním patří význam podobnosti a význam charakteristické vlastnosti*“ (Světlá, 2005, s. 113). U některých takto vytvořených adjektiv jsem se setkala také s významem přivlastňovacím.

čunkovský

„Za této situace bych o spravedlivém výsledku *čunkovské* kauzy nepochyboval ani tehdy, kdyby jeho policejním vyšetřovatelem byl Rom, státním zástupcem skalní ateista a soudcem člověk chudý jako kostelní myš.“ MF Dnes, 12. 2. 2007

grossovský

„V českém prostředí, kdy každá rybička v politickém rybníku ze strachu před rybáři (protivníci, média) všechno tutlá do posledního okamžiku, je to však dost novum. Postižený – nebo domněle postižený – si tím ušetří *grossovské* a *čunkovské* blekotání před kamerami.“ MF Dnes, 4. 2. 2008

paroubkovský

„Zdá se, že podobně jako v Rusku následoval po Jelcinově období demokratického chaosu Putinův pořádek, čeká nás *paroubkovská* normalizace demokracie.“ Lidové noviny, 20. 10. 2008

Tento způsob tvoření adjektivních pojmenování je velmi produktivní a v publicistice i v běžné mluvě čteně využívány. Pojmenování většinou nejsou expresivní, případnou negativní konotaci dodává lexémům kontext.

3.4 Nová adverbia

Nová příslovce derivovaná od vlastních jmen osob nejčastěji využívají sufix *-ovsky*. Podle Martinové (2005) vyjadřují charakteristiku na základě vnitřního znaku osoby, podobnost týkající se vnějšího vzhledu, projevu nebo vnitřního znaku.

„Pro adverbia se základovým vlastním jménem je charakteristické, že se i dnes projevuje již dříve vyzorovaná tendence po jejich vnitřní sémantické diferenciaci. Vyjadřují podobnost, tj. že chování, vlastnosti určité osoby jsou podobné charakteristickému chování, vlastnostem osoby v pojmenovacím základu... i další významy, jako odkaz na výraz, vyjádření užívané, pronesené danou osobou.“ (Martinová, 2005, s. 143)

čunkovsky

„Rodiny, které mají vážně nemocné děti trpící třeba astmatickými problémy, by se zatím z Ostravy asi měly odstěhovat. Nezní to trochu „čunkovsky“?“ Týden, 21. 4. 2008

grossovsky

„Mix grossovsky velkokapitální (ČSSD) a estébácké (KSČM) politiky by byl devastující.“ Týden, 26. 5. 2008

topolánkovsky

„Obsahuje totiž spoustu názorných topolánkovsky vztyčených prostředníků.“ MF Dnes, 16. 2. 2007

Jak zmiňuje Martinová (2005), mohou mít nová příslovce význam individuálně přivlastňovací, kdy v textu výraz *topolánkovsky* vystupuje jako synonymní prostředek individuálně přivlastňovacího adjektiva *topolánkův*.

Tento způsob tvoření adverbíí je produktivní a v publicistice čteně užívaný. Adverbia jsou sama o sobě neexpresivní, případné negativní konotace a expresivita jsou kontextové.

Druhý typ nových adverbíí, na která jsem narazila, obsahuje sufix *-ovsku* a zpravidla se pojí se slovotvorným formantem *po*. Tato způsobová adverbia významově označují způsob chování, jednání charakteristický pro daného politika. Příslovce tohoto typu jsou užívána při označení druhu činnosti vykonávané způsobem typickým pro daného politika.

po grebeničkovsku

„Noví policajti to zkoušejí *po grebeničkovsku*: „Žádný telefon! Žádná cigára! Nesmíš mít nohu přes nohu!“ MF Dnes, 17. 3. 2007

po luxovsku

„Tím spíš, že zelení a lidovci při jejím sestavování už ukázali, jak *po luxovsku* dokážou maximalizovat své nepatrné volební zisky.“ MF Dnes, 10. 1. 2007

po mackovsku

„Moderní muž pražský radní Milan Richter spolu s kráskou Taťánou Kuchařovou byli dle svého úsudku uraženi pornokomiksem, a tak na stole leží milion za hlavu autora, jenž bude zřejmě veřejně zmrskán anebo alespoň *po mackovsku* vypohlavkován za uši.“ Lidové noviny, 1. 8. 2008

3.5 Výskyt prefixů u substantiv, adjektiv, adverbii

U všech výše zmíněných slovních druhů (substantiva, adjektiva, adverbia) jsem zaznamenala vysokou tendenci využívání prefixů. Konkurují si mezi nimi domácí a internacionální synonymní prefixy.

Domácí prefix **proti-** má svou variantu v internacionálním **anti-**, oba jsou velmi produktivní, o něco častější je v mém materiálu výskyt internacionálního prefixu. Vyjadřují zaměřenost proti něčemu, ve spojení s odvozeným substantivem naznačují odpůrce jistého politického představitele; ve spojení s adjektivem či adverbium naznačují způsob smýšlení odmítající charakteristické jednání politika.

protiparoubkovec

„Šéfové divadla Lucie Bílá i Petr Kratochvíl dávají jasně najevo politické názory, oba jsou *protiparoubkovci*, stejně tak já.“ MF Dnes, 18. 3. 2006

protiparoubkovský

„Do budování „*protiparoubkovské*“ koalice zapadl i sobotní projev prezidenta a čestného předsedy ODS Václava Klause...“ Hospodářské noviny, 28. 11. 2005

protiparoubkovsky

„Skoro víc než mláčením mládeže neřízenými těžkooděnci se mi nelíbí, jak se k rumraji kolem CzechTeku slétly jako vosy na med partaje a různí politici, od *protiparoubkovsky* naježeného současného prezidenta po toho předchozího...“ Lidové noviny, 4. 8. 2005

antirathovec

„Vzpoura“ vedoucí k definitivní paralýze celé komory pak bude jen otázkou krátkého času. Ideálním řešením sotva je i případný volební triumf „*antirathovců*“.“ Lidové noviny, 14. 1. 2006

antirathovský

„Nedávno jsem se jedné *antirathovské* seance jako divák osobně účastnil.“ Lidové noviny, 17. 2. 2006

U adjektiv se často vyskytují prefixy s významem časovým. Užívá se prefixu **před-** ve významu označujícím období, které předcházelo politickému vlivu dané osoby.

předjandákovský

„Jeden „*předjandákovský*“ citát však přece jen existuje: Tlustí lidé žijí kratší dobu, ale jedí déle.“ MF Dnes, 6. 9. 2007

předparoubkovský

„Rozvrácené veřejné finance a stále rostoucí státní dluh jsou dalším politickým omylem ČSSD, v tomto případě už z *předparoubkovské* éry.“ MF Dnes, 16. 10. 2006

Opačný význam nese prefix **po-** nebo jeho internacionální varianta **post-**. Označují období po odstoupení politika z jeho funkce, či z veřejného působení. Internacionální prefix je velmi produktivní.

pogrebeničkovský

„Tímto neúspěchem zřejmě končí *pogrebeničkovská* strategie, spojená se jménem Vojtěcha Filipa.“ Reflex, 2. 11. 2006

pozemanovský

„Tím, jak se *pozemanovské* vedení strany postupně odepisovalo, nabývala Zemanova výzva na naléhavosti.“ MF Dnes, 21. 11. 2005

postkalouskovský

„Vždyť právě Čunek měl sehrát roli *postkalouskovského* mesiáše, neokoukaného zachránce - a jak dopadl!“ Ekonom, 13. 3. 2008

postrathovský

„Proti sobě stojí především jeho nesmiřitelní protivníci a tábor *postrathovských* „odborářů“.“ Lidové noviny, 14. 1. 2006

Pro vyjádření sympatizace s názorem, chováním politického činitele se u adjektiv a adverbii využívá prefixu **pro-**.

probursíkovský

„V záchvatu dušnosti vyhledila *probursíkovská* republiková rada SZ z čela kandidátky veškeré stopy po frakcionářích. Ale kyslík do správných plic to nenapumpovalo.“ Právo, 6. 3. 2009

pročunkovský

„Z jednání předsednictva strany předčasně odešel Adolf Jilek. Bylo na něm patrné, že je rozladěný z toho, jak „*pročunkovský*“ naladění místopředsedové, drží za každou cenu svého šéfa.“ MF Dnes 4. 4. 2007

pročunkovský

„Navíc policie nejdříve obvinila *pročunkovské* svědky z trestného činu křivé výpovědi, teď dostali „stopku“ v celé kauze vyšetřovatel i státní zástupce.“ MF Dnes, 14. 6. 2007

3.6 Nová slovesná pojmenování

Poslední skupinu neologismů, derivovaných od jmen politiků, tvoří nová pojmenování slovesná. Slovesa jsou ve srovnání se substantivy, adjektivy a adverbii zastoupena v novém lexiku nejméně, jsou okazionální povahy a jejich tvoření je spíše výjimečné. Téměř nelze vysledovat žádnou společnou tendenci pro depropiální tvoření sloves.

Slovesa obsahující kmenotvorný formant **-ova-** vystupují ve významu chovat se jako nositel toho jména.

švejnarizovat

„To, že se Jan Švejnar a jeho tým rozhodli Česko před únorovou volbou prezidenta *švejnarizovat*, však nepřekvapuje.“ MF Dnes, 14. 1. 2008

paroubkovat

„Jsem asi jediný, kdo mu do očí říká nepříjemnosti. Naprosto klidně. Já mám své názory a své stáří a mě nemůže vzrušit nějaká závislost. Když člověk furt *paroubkuje*... To bych vypadal jako blbeček.“ Lidové noviny, 1. 7. 2006

čunkovat

„Slovo *čunkovat* má šanci zařadit se po bok starého pojmu *švejkovat*. V průzkumech veřejného mínění se Čunkova oblíbenost rovná velké neoblíbenosti.“ Právo, 28. 2. 2009

Slovesa, jejichž infinitivní kmenotvorný formant tvoří **-i-** nebo **-ě-**, jsou zpravidla také prefigovaná. Jejich tvoření je netypické, spíše příležitostné, význam je vždy specifický, úzce vázaný na nositele jména, jehož pojmenovává motivující výraz. Jelikož jsou slovotvorné procesy v těchto případech ojedinělé, nebudu se zabývat každým významem zvlášť. Na tomto místě uvádím pouze kontexty, z nichž jsou významy sloves patrné.

vydalikovat

„Mirek Topolánek: Jsou věci, které musíte buď vydeletovat, nebo *vydalikovat*...“ Reflex, 22. 12. 2008

vytlustit se

„Tlustý na sebe zoufale potřebuje upozornit, *vytlustit se*, dokázat, že je pro ODS nezbytný, že ho nenahradí ani lidovec Kalousek, jemuž Topolánek pustil klíčové ministerstvo financí.“ Týden, 5. 5. 2008

zbursikovatět

„Aby ovládla nejen republikovou radu, musí přijít s reálnými sliby konformním spolustraníkům. V tom okamžiku by ale *zbursikovatěla* a ztratila smysl existence.“ Právo, 28. 5. 2008

zgrossovatět

„Zejména proto, že vystupoval nedůvěryhodně. Takzvaně *zgrossovatěl*. Jeho návrat je pouze alibi pro další avantýry dalších politiků.“ MF Dnes, 17. 12. 2008

zparoubkizovat

„Jsou to podstatné problémy a my si nechceme *zparoubkizovat* celou levici.“ MF Dnes, 1. 11. 2006

Následující derivovaná slovesa jsou odvozena od vlastního jména Jiřího Čunka, kterého provází velké množství politických, mediálních a bulvárních kauz. Z jeho jména je odvozeno množství neologismů, které souvisí s kauzami tohoto kontroverzního politika. Tato slovesa jsou okazionální a téměř se nesečkáme s tak bohatým slovtvorným hnízdem u jiných pojmenování. Významy odvozenin od jména Čunek jsou pak velmi specifické, vyjadřují způsob chování charakteristický pro Jiřího Čunka, přidané prefixy pak posouvají význam do funkce fázové (*dočunkovat*), měrové (*načunkovat*) a dalších, jejichž význam je patrný z kontextu.

Tendence tvoření sloves motivovaných jménem Jiřího Čunka je v publicistice za poslední dva roky opravdu výrazná, což dokládá také článek *Z té pokuty jsem se vyčunkoval* otištěný v Lidových novinách : „... Čestimu šéf lidovců obohatil o řadu slov, která mají základ ve slovese čunkovat, jež volně přeloženo znamená – vylhávat se. Obdobný význam mají i slovesa vyčunkovat či očunkovat. Všechny tyto výrazy vzdávají hold Čunkově schopnosti za každou cenu přežít. Význam slova načunkovat naopak vychází z jiné vlastnosti, kterou lid šéfovi lidovců přiřítá. „Načunkovat ke dvěma mega. Kdo ho práskne, tomu běda,“ zpívá skupina Gipsy.cz. Překlad je tu zřejmý – nakrást.

„Načunkovat“ ale může znamenat i poctivě zbohatnout. ...⁸ Ve stejném článku také byl publikován tzv. čunco-český slovník, který s patrnou nadsázkou přibližuje významy některých pojmenování motivovaných jménem Čunek.

čunkovat – vykrucovat se, vylhávat se, **načunkovat** – nakrást, vydělat, **začunkovat se** – zapírat se, hrát mrtvého brouka, **čunkovné** – sociální dávky, **Čunkistán** – beznadějně zkorumpovaný systém, **čuntejner, čunkobox** – obytný kontejner či buňka

odčunkovat

„Koalice je křehká jako čínský porcelán, třtina nalomená, a premiér, v jehož silách není vládu „odčunkovat“, nebude plýtvat energií na to, aby se postavil všem regionálním politikům.“ Týden, 18. 6. 2007

dočunkovat

„Není to nic jiného než paradox kapky, po níž pohár přeteče. U lidovců s IQ nad 90 je dočunkováno.“ Týden, 5. 11. 2007

⁸ Drchal V., Tuček O.: Z té pokuty jsem se vyčunkoval in Lidové noviny, 23. 5. 2008, s. 4.

4 Význam, produktivita, expresivita kompozitních pojmenování

Ve srovnání s pojmenováními vzniklými derivací ze jmen politiků je kompoziční tvoření v současné češtině méně zastoupeno. Složená slova v mém materiálu jsou většinou okazionální povahy a vyskytují se spíše výjimečně. Jedinou opakující se tendencí, kterou jsem ve tvoření kompozit zaznamenala, je časté využití internacionálního sufixoidu *-gate*. Význam tohoto sufixoidu lze vyložit jako „*velký skandál, aféra s politickými souvislostmi nebo s politickým pozadím*“ (Janovec, Rangelova, 2005, s. 94). Ale právě z důvodu, že daný prefix pochází z cizího jazyka, význam takto tvořených kompozit je velmi obecný a proměnlivý. Tento a mnohé další internacionální sufixoidy a komponenty jsou v české slovo tvorbě poměrně novým jevem, vznikající neologismy jsou nehotové a jejich jednoznačná interpretace je poměrně složitá.

čunekgate

„Případ, který nikdy nedošel k soudnímu projednání, jako by našel svůj ventil. Co z hodnocení soudce Cepla ve věci Čunek vyplynulo? *Čunekgate* provázela od samého počátku řada procesních pochybení - nejdříve ze strany soudců, později státních zástupců různých stupňů až po lidi na pomezí justice a politiky“ MF Dnes, 6. 6. 2008

grossgate

„Vyhlíželo to jako poklidná aféra z první republiky. Ano, takové byly i za Msgre. Šrámka. Ostatně, můžeme říci *Grossgate* nebo *Langergate*. Ale *Čunekgate*? Prostě Čunkova aféra, ve které lítá pár set tisíc korun, zhrzená sekretářka, nějaké lesy, budovy a polnosti.“ MF Dnes, 5. 3. 2007

langergate

„Vyhlíželo to jako poklidná aféra z první republiky. Ano, takové byly i za Msgre. Šrámka. Ostatně, můžeme říci *Grossgate* nebo *Langergate*. Ale *Čunekgate*? Prostě Čunkova aféra, ve které lítá pár set tisíc korun, zhrzená sekretářka, nějaké lesy, budovy a polnosti.“ MF Dnes, 5. 3. 2007

topolánekgate

„Jsou dnes jen dvě pravdy, Paroubkova: *Topolánekgate*, a ta druhá: politické odposlechy ne! Za rok byl radikál Paroubek schopen vytyčit nelitostné válečné pole, které by rád zaplnil mrtvolami.“ MF Dnes, 30. 9. 2006

5 Shrnutí, slovotvorná hnízda

Uvedené depropriální slovotvorné procesy dokazují, že v současné češtině je tvoření neologismů odvozováním od vlastních jmen politiků častým lingvistickým jevem. Předchozí kapitola o slovotvorbě dokazuje produktivitu jednotlivých slovotvorných typů, ale také ukazuje, jakou roli mají vlastní jména z hlediska pojmenování. Tendence vytvářet neologická pojmenování odvozená ze jména daného politika či tvořená s využitím komponentů souvisí s mnoha mimojazykovými faktory. Po dobu sběru materiálu se jména politiků Jiřího Čunka, Jiřího Paroubka a Davida Ratha jeví nejčastějším motivovaným výrazem a vytváří se tak početná slovotvorná hnízda.

Jiří Čunek: *čunekgate, čunkačinka, čunkiáda, čunkistán, čunkmenistán, čunkobox, čunkofleky, čunkoland, čunkologie, čunkování, čunkovec, čunkovné, čunkovsky, čunkovský, čuntejner, čutopie, dočunkovat, načunkovat, načunkovat si, odčunkovat, po čunkovsku, počunit, počunkovský, pročunkovat, pročunkovsky, protičunkovský, vyčunkovat, začunkovat.*

Jiří Paroubek: *antiparoubkovsky, antiparoubkovský, antiparoubkovství, nadparoubek, paroubekgate, paroubkismus, paroubkizace, paroubkocentrický, paroubkoland, paroubkovec, paroubkovina, paroubkovné, paroubkovsky, poparoubkovský, protiparoubkovec, protiparoubkovský, předparoubkovský, zparoubkizovat.*

David Rath: *antirathovec, antirathovský, antirathovsky, derathizovat, nerathovec, prorathovsky, prorathovský, předrathovský, rathizace, rathizovaný, rathovec, rathovina, rathovsky, rathovský, rathovština.*

Slovotvorné řady a hnízda se vytváří i v případech jiných osobních jmen, počet derivátů však není tak vysoký a značně kolísá. Lze vypořádat tendenci analogického tvoření derivovaných pojmenování. Zpravidla jsem se setkala se slovotvornou řadou, kterou tvoří bezpředložková pojmenování příslušející k substantivům, adjektivům, adverbium. Slovesa se vyskytují jen příležitostně.

Čunek → *čunkovec – čunkovský – čunkovsky (čunkovat)*

Julínek → *julinkovec – julinkovský*

Gross → *grossovský – grossoovsky*

Paroubek → *paroubkovec – paroubkovský – paroubkovsky*

Rath → *rathovec – rathovský – rahtovsky*

Škromach → *škromachovec – škromachovský*

Švejnar → *švejnarovec – švejnarovský – švejnarovsky (švejnarizovat)*

Topolánek → *topolánkovec – topolánkovský – topolánkovsky*

K těmto derivátům lze také přičíst kolísající počet dalších prefixálně-sufigovaných pojmenování, která už však nejsou tvořena analogicky a nevytváří se tak pravidelná slovotvorná hnízda.

Pro srovnání uvedu slovotvorné řady depropiálních pojmenování, jak je zaznamenává SN2.

Haidler → *haidlerismus, haidlerovec, haidlerovsky, haidlerovský, haidlerovština*

Mečiar → *mečiarista, mečiarovec, Mačiaristán, mečiaristický, mečiarizace, mečiarismus, mečiarizovat, mečiarovsky, mečiarovský*

Zeman → *zemanista, zemanobijce, zemanoid, zemanovat, zemanovitě, zemanovitý, zemanovsky, zemanovský, zemanovština*

6 Lexikografické zaznamenání nové slovní zásoby

V této kapitole se budu zabývat lexikografickým zpracováním nové slovní zásoby. Zmíním, jakými slovníky čeština disponuje, charakterizuji normativní výkladové slovníky a slovníky neologismů. Podnikla jsem malou sondu do některých výkladových slovníků a uvedu zde, zda se v nich setkáme s pojmenováními motivovanými proprii a také se pomocí této sondy pokusím odhadnout, zda by můj neologický materiál mohl proniknout do některého z těchto slovníků.

Při hledání pojmenování odvozených od vlastních jmen jsem pracovala především s výkladovými slovníky *Slovník spisovného jazyka českého* (1960-1971), *Slovník spisovné češtiny* (1994), *Nový akademický slovník cizích slov* (2005), *Nová slova v češtině. Slovník neologismů 1* (1998), *Nová slova v češtině. Slovník neologismů 2* (2004). Jelikož jsou tyto slovníky díla rozsáhlá, mnohdy několikasvazková, nelze předpokládat, že jsem zaznamenala všechna hesla, která jsou motivována proprii, proto jen náznakem uvádím slova, na která jsem narazila, nejedná se tedy o žádné hluboké a podrobné studium slovníků. Mým záměrem je najít ve výše uvedených slovnících slovtvorně podobná hesla, jako jsem sebrala ve svém neologickém materiálu, a hypoteticky naznačit, do kterého slovníku by teoreticky mohla některá pojmenování z mého materiálu náležet.

Ve svém vlastním výzkumu neologismů se striktně orientuji pouze na depropriální pojmenování motivovaná vlastními jmény domácích politiků. Při hledání podobných výrazů v normativních výkladových slovnících jsem se zaměřila na motivaci jmény domácích, i cizích politiků, a to z důvodu nízkého počtu nalezených pojmenování, která by byla motivována jmény domácích politiků.

6.1 Slovník výkladový versus slovník neologismů

Pro potřeby tohoto textu zohledňuji dva druhy slovníků – normativní výkladové slovníky (SSJČ, SSČ, NASCS), které v první řadě zachycují stabilizované jevy v lexiku, a slovníky neologismů (SN1, SN2), které zachycují dynamiku slovní zásoby.

6.1.1 Normativní výkladové slovníky stabilizovaného lexika

Normativní velké výkladové slovníky zaznamenávají celistvou lexikální zásobu, obměňují se po několika letech, výkladový slovník je vždy úkol dlouhodobý. V normativních slovnících je určen význam lexikální jednotky, vymezeno její místo ve slovní zásobě, jsou zde podány typické kontexty, ve kterých se lexikální jednotky vyskytují a jsou zde připojeny stylové kvalifikátory (stylové a komunikační charakteristiky lexikálních prostředků), které jsou hlavní příčinou, proč normativní slovníky po jisté době zastarávají.

Ve srovnání se slovníky neologismů Sochová (Sochová, Poštolková, 1994) charakterizuje normativní výkladový slovník jako systémový soubor slovníkových jednotek, který postihuje slovní zásobu v její systémové proporcionalitě a vnitřní diferenciaci. Lexikální materiál má splňovat požadavky časové, prostorové, sociální, textově stylistické a také je třeba zdůraznit zřetel ke generačnímu vrstvení jazyka. Je důležité, aby se zde objevilo reprezentativní zastoupení různých vrstev slovní zásoby, např. úměrný výběr prostředků terminologických, slangových, obecných, hovorových. Základním kritériem pro zařazení slova do slovníku je četnost výskytu a míra vžitosti.

6.1.2 Slovníky neologismů

Slovníky neologismů vyplňují mezeru mezi vydáním velkého výkladového slovníku, kodifikují aktuální slovní zásobu, která je aktivně využívána, ale dosud nezaznamenaná v žádném jiném slovníku. Je nutno uvést, že oba neologické slovníky (SN1, SN2) jsou také normativními výkladovými slovníky, ale co se týče stabilizace slovní zásoby, nevycházejí z ní, nýbrž napomáhají jejímu vytvoření.

Podle Sochové (Sochová, Poštolková, 1994) heslový materiál neologických slovníků tvoří živý úzus, zachycuje to, co se mluví a píše v běžné dorozumivací praxi nebo co alespoň vešlo do povědomí uživatelů jazyka. Povaha nových lexikálních jednotek je časově podmíněna a u mnoha slov se projevuje jejich nehotovost. Výběr hesel nemusí striktně prostupovat různé vrstvy slovní zásoby, výběr lexika není homogenní, spíše

upozorňuje na přejímaná slova z cizích jazyků, rozvoj oborů, jako je např. výpočetní technika, bankovníctví, finančnictví, marketing, reklama apod.

Slovníky neologismů (SN1, SN2) zaznamenávají výrazy související s novými formami komunikace, v níž existují slova, která jsou obrazem dobového životního stylu, aktuálního dění na politické scéně i slova tvořená a užívaná příležitostně.

„Slovníky neologismů nemají jen úlohu registrovat nová slova, slovní spojení a frazémy, ale jejich úloha je všestrannější. Ve vztahu k všeobecnému výkladovému slovníku jsou mimo jiné i zdrojem základních informací o pohybu ve slovní zásobě, a proto chyběli, musí se jejich přítomnost pracně nahrazovat.“ (Martincová, 2000).

6.2 Depropriální pojmenování v normativních výkladových slovnících

Jako nejčastější depropriální pojmenování vzniklá kompozicí jsem v normativních výkladových slovnících našla hesla tvořená internacionálním sufixoidem **-ismus/-izmus**. Nový akademický slovník cizích slov uvádí tato hesla: *masarykizmus*, *castrizmus* (u těchto hesel NASCS uvádí stylový kvantifikátor *polit.*), *hitlerizmus*. Slovník spisovného jazyka českého uvádí hesla *hitlerizmus*, *stalinizmus* (obojí bez příznaku).

V těchto slovnících se objevují také deriváty přináležející k substantivům. V NASCS a SSJČ jsem se setkala s heslem *hitlerovec*, *hitlerčik* (v obou slovnících se stylovým kvantifikátorem *hanl.*), dále pak v SSJČ s heslem *stalinovec* a jeho variantou *stalinista*.

Slovníky SSJČ a NASCS uvádějí bezpříznaková adjektiva *hitlerovský*, v SSJČ jsem ještě narazila na adjektivum *gottwaldovský* (také bez příznaku).

6.3 Depropriální pojmenování ve slovnících neologismů

Ve slovnících neologismů jsem se setkala s překvapivě četným heslovým materiálem slov, která jsou odvozena od jmen domácích politiků.

V SN2 jsem narazila na kompozici vzniklá hesla: *havlokracie*, *havlomanie* (se stylovým příznakem *expr.*), *klausismus*, *klausostrana* (s příznakem *expr. hanl.*), *havlolog*, jako expresivní výrazy jsou zde uvedena hesla *zemanobijce*, *zemanobijec*.

SN2 uvádí tato derivovaná substantivní pojmenování: *grebeničkovec*, *grossovec*, *havlovka*, *havlovky*, *klausování* (s příznakem *expr.*), *špidlovec*, *zemanista*, *zemanoid* (se stylovým kvalifikátorem *expr. hanl.*), *zemanovština* (s příznakem *expr.*). SN1 uvádí tato derivovaná substantivní pojmenování: *klausista*, *klausovec*, *klausovka*, *sládkovec*, *zemanovec* (vše bez příznaku).

Z adjektivních pojmenování uvádí SN2 tato: *havlovský*, *klausovatý*, *klausovitý*, *klausovský*, *zemanovský*.

Derivací vzniklá příslovce jsem našla v SN2 tato: *havlovsky*, *klausovitě* (s příznakem *expr.*), *klausovsky*, *zemanovitě* (se stylovým kvalifikátorem *expr. hanl.*), *zemanovsky*.

V SN2 jsem narazila i na slovesná pojmenování odvozená od jmen domácích politiků: *klausovat*, *klausovatět*, *zemanovat*, u všech těchto sloves je uveden stylový kvalifikátor *expr.*

Slovník neologismů uvádí také prefigovaná pojmenování odvozená od jmen politiků, narazila jsem na hesla využívající internacionální prefixoid **anti-**, *antihavlovsky*, *antihavlovský*, *antiklausovec*, *antiklausovsky*, *antiklausovský*, *antiklausovství*, *antizemanovský*; v SN2 jsou zaznamenána hesla s domácím prefixem **proti-** *protihavlovsky*, *protihavlovský*, *protiklausovsky*, *protiklausovský*, *protizemanovský* k těmto heslům jsou v SN2 také uváděny jejich opačné varianty, tedy pojmenování využívající prefixu **pro-**⁹ *prohavlovsky*, *prohavlovský*, *proklausovsky*, *proklausovský*, *prozemanovský*.

⁹ Prefixovaná pojmenování využívající předponu **pro-** jsou jako opak uváděna také u pojmenování využívající internacionální prefixoid **anti-**.

6.4 Srovnání slovníkového materiálu s mým neologickým materiálem

Srovnám-li svůj neologický materiál s depropriálními hesly v normativních výkladových slovnících a ve slovnících neologismů, docházím k několika odlišným závěrům. V první řadě musím zhodnotit, že depropriální tvoření je v české slovtvorbě produktivním, a ne neobvyklým jevem.

Co se týče normativních výkladových slovníků, téměř všechna nalezená slova vznikla stejnými slovtvornými procesy, jako procházejí hesla v mém neologickém materiálu. Jediným rozdílem je heslo využívající sufix **-čik** (*hitlerčik*), podobné pojmenování můj materiál neobsahuje.

Heslový materiál, který jsem sesbírala v SSČ, SSJČ, NASCS, je charakteristický tím, že uvádí depropriální hesla odvozená od jmen historických osobností, politických velikanů, kteří významným způsobem ovlivnili podstatný úsek českých i světových dějin. Je tedy velmi předčasné odhadovat, zda mají některá pojmenování z mého materiálu šanci se dostat do normativního výkladového slovníku. Slovtvorné procesy proběhlé při tvoření hesel v SSČ, SSJČ, NASCS jsou shodné s těmi, které uvádím při analýze svého neologického materiálu, ale umístění depropriálního hesla do normativního výkladového slovníku závisí na mnoha mimojazykových faktorech a především na četnosti výskytu a míře vžitosti daného lexému.

V případě druhého srovnání jsem došla k poněkud jiným závěrům. Slovníky neologismů uvádějí podstatně více depropriálních pojmenování a slovtvorné procesy se neomezují pouze na kompoziční a sufixální tvoření, ale SN2 uvádí také pojmenování vzniklá prefixačně-sufixálním způsobem. Opět se heslový materiál ve většině slovtvorných procesů shoduje se slovtvorbou mnou sebraného materiálu, ale i v tomto slovníku jsem narazila na slovtvorné postupy, které se v mém materiálu neobjevují.

Slovník neologismů zmiňuje kompozitní pojmenování, která se v mém materiálu nejeví jako příliš produktivní, popř. jsem na ně při excerpci vůbec nenarazila (*havlolog*, *klausostrana* a překvapují mě hesla *zemanobijce*, *zemanobijec*, jejichž komponenty uvádím jako zastaralé, v SN2 tato hesla nesou příznak *expr.*).

SN2 uvádí pojmenování přívrženců a odpůrců politických osobností s využitím sufixů **-ista**, **-ovec**, **-oid**, přičemž sufix **-oid** se v mém materiálu vůbec nevyskytuje a sufix **-ista** považuji za nepříliš produktivní pro tento typ odvození.

Je zajímavé, že v mém neologickém materiálu absentují přechýlená pojmenování s vyloženě pozitivními konotacemi, jako je např. *havlovka* (,obdivovatelka V. Havla'), což jistě souvisí se současným společenským fenoménem zvyšující se kritičnosti soudobé politické scény.

Co se týče adjektiv, SN2 uvádí více slovotvorných variant, než na které jsem při excerpici narazila já. Vůbec jsem se nesetkala se slovotvorným sufixy **-ovatý** a **-ovitý**. Stejně tak u tvoření adverbii jsem nezaznamenala žádná pojmenování užívající sufix **-ovitě**, a co je překvapivé, SN2 neuvádí depropriální adverbia, která by byla tvořena sufixem **-ovsku** a slovotvorným formantem **po**, tento slovotvorný proces se v mém materiálu jeví jako vysoce produktivní.

Ve slovníku neologismů jsem narazila i na neprefigovaná slovesa odvozená od jmen domácích politiků, v mém materiálu se navíc vyskytuje také prefixačně-sufixální slovotvorný proces tvoření sloves, který však označuji za příležitostný, takže nepřekvapuje, že slovesná pojmenování tohoto typu se v SN2 nevyskytují.

Posledním slovotvorným procesem je prefixace depropriálních pojmenování přináležejících k substantivům, adjektivům a adverbii. Využívání domácích a internacionálních prefixů je v mém materiálu velmi produktivní a i v SN2 jsem našla množství takto utvořených pojmenování.

Sondou do výkladových slovníku vyšlo najevo, že depropriální pojmenování se vyskytují jak v normativních, tak v neologických výkladových slovnících, rozdílný je pouze výběr heslového materiálu. Slovotvorné procesy utváření těchto slov jsou v mnoha případech shodné. V mém neologickém materiálu se nejčastěji vyskytují nově vzniklá pojmenování odvozovaná od proprií, kompozitní pojmenování uvádím jen okrajově, neboť jejich tvoření jsem nezaznamenala jako příliš produktivní. V normativních výkladových slovnících jsem se však setkala s opačným jevem, tedy převážně jsem narazila na kompozitní pojmenování, a ve slovnících neologismů jsem naopak našla depropriální pojmenování derivovaná slovotvornými procesy, téměř shodnými s těmi, které zaznamenávám ve svém materiálu.

Zda by mohla některá pojmenování z mého materiálu proniknout do některého z těchto slovníků zůstává otázkou. Většinu slov ze svého materiálu považuji za vyložené okazionální, ale našla jsem také slova, která se strukturou velmi podobají těm z výkladových slovníků. Jestli tato pojmenování do výkladových slovníků proniknou si nedovolím odhadovat, jelikož to závisí na mnoha mimojazykových faktorech. Je však pravděpodobné, že pojmenování vzniklá odvozováním od vlastních jmen domácích

politiků se ve slovnících objevují a pokud si tento slovo tvorný proces zachová svůj produktivní charakter, bude tomu tak i v dalších slovnících.

Terminology of the type "new" are not only used in the field of science and technology, but also in the field of culture, art, and sports. The word "new" is used in many contexts, and it is often used to describe something that is different from what is known or expected. The word "new" is also used to describe something that is recently created or discovered. The word "new" is a very common word in the English language, and it is used in many different contexts. The word "new" is often used to describe something that is different from what is known or expected. The word "new" is also used to describe something that is recently created or discovered. The word "new" is a very common word in the English language, and it is used in many different contexts.

At the same time, the word "new" is also used to describe something that is different from what is known or expected. The word "new" is also used to describe something that is recently created or discovered. The word "new" is a very common word in the English language, and it is used in many different contexts. The word "new" is often used to describe something that is different from what is known or expected. The word "new" is also used to describe something that is recently created or discovered. The word "new" is a very common word in the English language, and it is used in many different contexts.

The word "new" is a very common word in the English language, and it is used in many different contexts. The word "new" is often used to describe something that is different from what is known or expected. The word "new" is also used to describe something that is recently created or discovered. The word "new" is a very common word in the English language, and it is used in many different contexts. The word "new" is often used to describe something that is different from what is known or expected. The word "new" is also used to describe something that is recently created or discovered. The word "new" is a very common word in the English language, and it is used in many different contexts.

The word "new" is a very common word in the English language, and it is used in many different contexts. The word "new" is often used to describe something that is different from what is known or expected. The word "new" is also used to describe something that is recently created or discovered. The word "new" is a very common word in the English language, and it is used in many different contexts. The word "new" is often used to describe something that is different from what is known or expected. The word "new" is also used to describe something that is recently created or discovered. The word "new" is a very common word in the English language, and it is used in many different contexts.

7 Závěr

Depropriální tvoření nových slov rozhodně není žádný nový ani převratný slovotvorný proces. Právě naopak, odvozování z vlastních jmen je v českém jazyce častý a produktivní jev. Depropriální pojmenování vznikají hlavně v kulturním, uměleckém prostředí, kde označují jedinečný styl umělců, ale ani oblast politiky není o depropriální tvoření ochuzena. Jak jsem dokázala při srovnávání neologismů a slovníkových hesel, tendence, vzniku slov motivovaných vlastními jmény politiků, v české slovotvorbě vždy byla a bude. Zároveň jsem touto komparací musela dospět k závěru, že většina neologismů v mém materiálu je okazionální povahy. Tato slova jsou závislá na aktuálním společenském dění, na aktuální politické situaci, a jakmile se změní vedení strany *Topolánkovců*, téměř okamžitě je toto pojmenování zapomenuto a nahrazeno *Bémovci*. Netroufám si tedy tipovat, která pojmenování, jež jsem zaznamenala ve svém materiálu, budou za pár týdnů, měsíců zapomenuta a která se možná dostanou do některého ze slovníků.

Jednoznačné je, že excerpce a následná analýza neologismů má velký význam pro jazykový vývoj. Jednak se tak reflektují aktuální pohyby ve slovní zásobě, ale také se sledují změny z hlediska slovotvorby, stylistiky, terminologie apod. Přínosným pro studium lexika byl můj výzkum především v oblasti slovotvorby. Podařilo se mi zaznamenat produktivitu některých slovotvorných typů, upozorňuji na zvýšenou prefixaci odvozených pojmenování a na módní užívání internacionálních prefixů.

Za zajímavý objev své práce považuji zjištění absence pojmenování, která by měla vyloženě pozitivní konotace. Při analýze neologismů z hlediska expresivity se většina slovotvorných typů jevila jako neexpresivní, na druhou stranu z kontextů byly téměř vždy patrné negativní konotace. Tento poznatek přisuzuji tomu, že jsou už za námi časy, kdy byly politici oceňováni za svou práci a měli své obdivovatele, v současné době je společnost vůči politikům velmi kritická až opovrhující, což se tedy projevuje i v novotvoření slov.

Když bych tedy měla svůj výzkum shrnout a zakončit, musím se ještě pozastavit nad několika problémy, se kterými jsem se při psaní potýkala. V první řadě je to obtížná interpretace významu jednotlivých slov. Neologismy, které jsou charakteristické právě tím, že pojmenovávají nový obsah novou formou, jak je tomu v mém materiálu, jsou zachyceny v době svého vzniku, a jaká je jejich přesná interpretace, mnohdy neví ani jejich autor.

Právě z důvodu nehotovosti některých nových pojmenování jsem se neuchylovala k přesnému výkladu slov, spíš jsem naznačila několik možných významů a lze předpokládat, že pravý význam daného pojmenování se teprve ustálí.

Dalším problémem, se kterým jsem se také nedokázala vypořádat, je určování motivačních vztahů. Tento problém se jako nejzásadnější vyjevil u adverbii a prefigovaných adjektiv, u nichž je možná dvojí motivace buď propriem, nebo již vzniklým depropriálním adjektivem.

Studium neologismů je již dlouhou dobu jednou z nejvýraznějších linií lingvistického zájmu, což dokazuje velké množství monografických prací, studií, statí i bohatá produkce neologických slovníků. Při analýze nového lexika a komparaci s odbornou literaturou jsem získala hlubší vhled do problematiky neologismů, čímž jsem se utvrdila v přesvědčení, že český jazyk je nepřetržitě regenerován a stabilizován projevy a výsledky neustávající jazykové kreativity.

Seznam použité literatury

DANEŠ, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Akademia, 1997.

DOKULIL, M. *Tvoření slov v češtině 1. Teorie odvozování slov*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1962.

FILIPEC, J., ČERMÁK, F. *Česká lexikologie*. Praha: Akademia, 1985.

HAUSER, P. *Nauka o slovní zásobě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.

GREPL, M. a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003.

Manuál lexikografie. Jinočany: Nakladatelství H&H, 1995.

JANOVEC, L., RANGELOVA, A.: Suffixoidy a suffixoidní lexémy u substantivních kompozit. In *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 2005, s. 85-99.

MARTINCOVÁ, O. *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*. Praha: Univerzita Karlova, 1973.

MARTINCOVÁ, O. a kol. *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 2005.

MARTINCOVÁ, O. a kol. *Neologie a neografie. Výběr z národních bibliografií s Dodatkem*. Praha: Ústav pro jazyk český, 1999.

MARTINCOVÁ, O. Propria v neologické slovtvorbě. In *Dynamika a inovace v češtině a bulharštině 90. léta 20. století*. Praha: Praha: Ústav pro jazyk český, 2003, s. 19-25.

MARTINCOVÁ, O. a kol. *Nová slova v češtině. Slovník neologismů 1*. Praha: Akademia, 1998.

MARTINCOVÁ, O. a kol. *Nová slova v češtině. Slovník neologismů 2*. Praha: Akademia, 2004.

Nová slovní zásoba ve výkladových slovnících. Sborník příspěvků z konference Praha, 31. 10. – 1. 11. 2000. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 2000.

Nový akademický slovník cizích slov A – Ž. Praha: Akademia, 2005.

OPAJSKÁ, Z.: Některá pojmenování užívaná odpůrci a příznivci. In *Varia X*. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV. 2003, s. 9-12.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha: Akademia, 2005.

Slovník spisovného jazyka českého. Praha: Akademia, 1989.

SOCHOVÁ, Z., POŠTOLKOVÁ, B. *Co v slovnících nenajdete*. Praha: Portál, 1994.

SVĚTLÁ, J.: Nová adjektivní pojmenování. In *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 2005, s. 99-119.